

הדרך היומיומי

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עלון יומי ללומדי הדרך היומיומי יו"ל ע"י מדרשית הדרך היומיומי פ"ת

מסכת בבא בתרא - דף ל לא

עיונים על הדרך

מה לי לשקר ותוקף ה"מינו"

באופן שהמערער והמחזיק טוענים שקיבלו את הקרקע בירושה, אחד הביא עדים שהיו אבותיו בקרקע, ושני הביא ראיה שאכל שנות חזקה, אמר רבה נאמן זה שהביא עדים שאכל שנות חזקה, שאל"כ מדוע היה צריך לשקר ולומר שהקרקע של אבותיו, היה יכול לטעון מן רכשתי ואכלתי שנות חזקה. חולק אביי ואומר "מה לי לשקר במקום עדים לא אומרים", שהרי העדים שאומרים של אבותיו של אחד, מכחשים את טענתו שהיתה של אבותיו.

מה הביאור במחלוקת רבה ואביי, מה הגדרה של מינו, מה ההבנה ב"מה לי לשקר". וכבר עסקנו בעבר בנושאים אלו בהרחבה, ואף נעסוק בהם בהמשך הסוגיות לפנינו, וכל פעם במקומו ננסה להביא מדברי הראשונים בסוגיות.

"טענה" היא תביעה. ובודאי שבמקום שאין מקום להסתפק, אין לטענה ותביעה מקום כלל. אדם שמחזיק מפתח להיכנס לביתו, אין מקום כלל להסתפק שזה ביתו. לא צריך להגיע לדיני "חזקה" "אגן שהדי מאי דתפיס האי דידה הוא". ההסתכלות הפשוטה, ששלו הוא, ולאו מחמת דבר מסוים, אלא אין כלל מקום להסתפק. אע"פ שמעולם לא הכרנו את אותו אדם, ולא ידענו אם הוא דובר אמת אם לא, הראיה הפשוטה שלנו, כאשר הוא נמצא בביתו, שלו! ואין כלל מקום להסתפק.

אלא במקום שיש סיבה להסתפק, מחמת דבר זה או אחר, מה עינינו של אדם זה לרכוש הנמצא לפנינו, צריך להגיע ל"טענה" ותביעה. פעמים שהסיבה להסתפק היא מכה טענות, ואז הטענה היא תביעה על המזון. או שיש אפילו בלא טענותיהם, סיבה להסתפק, והוא ההקרא בכל מקום "דורא דמונא", אז תביעה וטענה באה להוות שייכות למזון.

מה שורש היסוד שנאמן לדברי רבה, האם טענתו יותר טובה כאשר טען טענה ושוברה בצידה, היינו אילו טען שהוא רכש ואכל שנות חזקה, או שבי"ד מקבלים את טענתו בעקבות שנראה נאמן, כי אם היה רוצה לשקר, היה מספר שבאמת קנה.

דנו רבותינו ראשי הישיבות (בקה"ב שיעורים, הגרש"ש הגרש"ר ועוד) מה יסוד המינוג האם הוא בגדי נאמנות "מה לי לשקר" ותו לא, הטוען נאמן כי אם היה שקרן היה טוען דבר אחר. או שיש לו "כח נאמנות" כביכול נאמן מאמינים לו על מה שלא טען, כי היה יכול לטעון וזה חיזוק לדבריו.

כדי לבאר את הדברים מן הדין היה להאריך בראיות ובסוגיות שבהם הדברים התלבנו, אך מחוקרי היריעה ננסה ללבן את הדברים בקצרה.

היה מקום לדון, המחזיק שטעונו של אבות, ויש לו מינוג שהיה יכול לטעון שרכש ואכל שנות חזקה, מה בי"ד מקבלים בטענות, ומדוע נאמן לרבה. האם בי"ד שמעו שקנה ואכל חזקה. או שבי"ד שמעו שהיא של אבותיו, ויש לו נאמנות חיזונית שאם היה שקרן היה טוען שהוא רכש ואכל חזקה.

מסביר, אדם שטוען טענה ויש לו ע"ז מינו, אין בי"ד מתייחסים בהלכות קבלת הטענות לטענה שבמינו, שאותה לא טען בפועל. בי"ד שומעים את מה שאמר ותו לא.

בגמ' בב"ב (ע, א) שאל רב עמרם את רב חסדא, הפקיד אצל חברו בשטר ואמר לו החזרתי לך וכו', נאמן בשבועה. ודברי הסוגיא צריכים תלמוד רב, אם היה טוען החזרתי אין כאן חיוב שבועה. אם טוען נאנס מחתיב בשבועה, ומבואר בסוגיא שנאמן בטענת החזרתי במינוג של נאנס ונשבע ע"ז. הרי לא טען נאנסו מדוע שישבע, זה רק טענת המינוג ונאמנותו לטעון החזרתי, היחיד נולדה כאן שבועה. אמנם תוס' שם (ע, ב) ביארו שהשבועה היא מדרבנו, אך רוב הראשונים חולקים על התוס' וסוברים ששבועה זו היא שבועה חמורה. נראה מכאן (בפשוט ויש לזון בהרחבה) שבי"ד שומעים אף את טענתו שבמינו ודנים בה, זה לא רק נאמנות גרידא שאם היה שקרן היה טוען טענה יותר מועילה, זה טענה בעצם שיש לה התייחסות הלכתית.

בגמ' בב"ב (קלד, ב) אמר אדם יש לי בנים, מטרתי לפטור את אשתו מן היבום, נאמן לפטור את אשתו מיבום שיש לו מינוג שהיה יכול לגרשה עתה וע"י הגירושין יפטור אותה מיבום. עתה כאשר הוא מת, האם מותרת לכהן או לא, אם בי"ד דנו רק בפטור לגבי יבום, הרי היא אלמנה ומותרת לכהן הדיין, אך אם יש התייחסות לטענתו שבמינו שיכל לגרשה, הרי גרושה אסורה לכהן. והביא הקצוה"ח (קמ, יא) מדברי הרשב"ם שאסורה לכהן, מחמת אותו מינוג שלא אמר ולא עשה ולא גירש, מבואר שטענה הטענה של המינוג היא ממשית. (אמנם גדולי האחרונים תמחו על דברי הקצוה"ח. ואכמ"ל, ע"י קוב"ש ח"ב, ג, יו. בשיעורי הגרש"ר בגיטין אור המאיר; ועי' בשלטי גיבורים סא, ב מדפי"ד, ושם בתוס' ד"ה הואיל)

כפי שעולה משיעורי ראשי הישיבות, אין מקום לומר שנאמנות המינוג מתבססת רק על הסברה של "מה לי לשקר", וכן אין לומר שיש כאן "כח טענה" בלבד. בכמה וכמה סוגיות מצאנו את לשון הש"ס "מה לי לשקר" כמו בדברי רבה לפנינו. ולומר רק "מה לי לשקר" לא שייך שהרי מצאנו שבי"ד טוענים ליתומים ואומרים מינוג בטענותיהם, ומה הייחוסית שנאמנות "מה לי לשקר", רק אם נבאר שיש כאן כח טענה יובן מה שעושים טעינתו ליתמי.

שורש הדברים כאשר בי"ד דנים בדון שבא לפנינו מתייחסים לכל הטענה שבאה בתביעה. וכאשר טוען האדם טענה שיש בה מינוג, כדי לשמוע את טענתו ולקבלה צריכים לבדוק דבר ראשון האם הוא נאמן בדבר זה, או לא. כאשר יש לצדד שהוא דובר אמת מחמת שאם היה שקרן היה טוען טענה אחרת, בי"ד שומעים ומבררים מה הכח שלו בהם שטוען, מהי זכות החזקתו בחפץ, ומהי הסיבה שיש לו כח לטעון. ולכך שני הדברים אמת, גם עמם הנאמנות, וגם שורש הטענה.

נושא היום: טענות המחזק והמערער. זילותא דבית דין.

כמבואר לעיל שיטת רבא מדר בחצר הפנימית שמעמידים ברשות המחזק, ושיטת ר"נ שמעמידים ברשות חזקת מרא קמא. וקשה על דברי רבא ור"נ, אדם שמכר לחברו כל נכסי בר סיסין, וקרקע אחת **אמר המחזק** היא אינה של בר סיסין, אלא רק השם שלה כך, ר"נ העמיד ביד הלוקח. ורבא **אמר** המוציא מחברו עליו הראיה, ונשאר ביד המחזק. **מבארת הגמ'**, לרבא לא קשה, שהרי **הנידון מיהו המחזק**, ובנידון של נכסי בר סיסין המחזק הוא המחזק, ובנידון של דין בחזרים הפנימיים הלוקח הוא המחזק. **לר"נ גם לא קשה**, בכנסי בר סיסין **על המחזק** מוטל להוכיח שאין הקרקע של בר סיסין. ולגבי המערער שדר בחצר הפנימית, אומרים ללוקח קיים את השטר או שחבאי ראה שדרת כהון.

טען המערער שכל הג' שנים לא היה מקום כדי לחנות. **אמר הלוקח** והרי יש עדים שכל שנה היית כאן ל יום ולא מחית. **אמר המערער** באותם הימים הייתי עסוק בשוק. **אמר רבא** אין כאן חזקה היות ועשויו אדם להיות עסוק בשוק ל יום.

טען הלוקח רכשתי מפלוני שאמר שרכש מהמערער, **אמר המערער** הרי אתה מודה שהקרקע שלי ולא אתה רכשת ממני, א"כ צא מהקרקע שאיך בעל דברים כלפי. **אמר רבא** צודק המערער.

טען הלוקח קניתי מפלוני וכבר אכלתי שנות חזקה, **אמר המערער** אותו פלוני גזל ממני את הקרקע. **אמר הלוקח** והרי יש עדים שהתייצעתי ערך לגבי רכישת הקרקע ואמרת שאנקה. אמר לו נח לי לדון עמך מאשר עם הגזלן. **אמר רבא** צודק המערער. ו**רצתה הגמ'** לתלות במחלוקת **תנאים**, אדם טען על שדה שהיא שלו, ונמצא שהוא חתום עד על שטר מכירת השדה, **לדעת אדמו"ן** אמנם חתום עד, אך יכול לטעון נח לי לדון עם הקונה השני. **לדעת רבנו**, איבד את זכותו. א"כ רבא בפשטות פסק כמו אדמו"ן. אך **מבארת הגמ'** שאף כרבנו היות וכאן לא עשה מעשה רק ייעץ לו, **ושם** שחתום על השטר עשה מעשה יותר חמור ולכן איבד את זכותו.

טען הלוקח קניתי מפלוני ואכלתי שנות חזקה, **אומר המערער** אותו פלוני גזל ממני. אמר הלוקח והרי יש עדים שליכה קודם קנין השדה אמרת לי שאנקה לך את השדה. **טוען המערער** אמרתי שעדיך שאנקה את השדה בכסף מועט מאשר לדון עמו בדיון. **אמר רבא** עשוי אדם לקנות את שלו.

טען הלוקח קניתי מפלוני ואכלתי שנות חזקה. אומר המערער והרי יש לי שטר שקניתי מאותו פלוני לפני ארבע שנים. **אמר המחזיק** לא התכוונתי שנות חזקה ג' שנים, אלא הרבה שנים אני נמצא על הקרקע. **אמר רבא**, עשוי אדם לקרוא לשנים רבות שנות חזקה. ויהיה הדין עמו כאשר אכל שנות חזקה קודם השטר של המערער, **תינו** לפחות 7 שנים. **אבל אם החזיק** בקרקע רק 6 שנים, מה שמכרו הבעלים לאדם נוסף (המערער) אין לך מחאה גדולה מזו, והפסיד המחזיק.

המערער והמחזיק טוענים שקיבלו את הקרקע בירושה, אחד הביא עדים שהיו אבותיו בקרקע, ו**שני הביא** ראיה שנות חזקה, **אמר רבה** נאמן זה שהביא עדים שאכל שנות חזקה, שאל"כ מדוע היה צריך לשקר ולומר שהקרקע של אבותיו, היה יכול לטעון מן רכשתי ואכלתי שנות חזקה. **חולק אביי** ואומר "מה לי לשקר במקום עדים לא אומרים", שהרי העדים שאומרים של אבותיו של אחד, מכחשים את טענתו שהיתה של אבותיו.

חזר בו המחזיק ואמר באתם היתה הקרקע של אבותי, **אמר רבא** רכשתי מהם, ומה שטענתי שהיא של אבותי היות ואני בטוח בחזקתי כביכול היא של אבותי. **לדעת עולא חוזר וטוען**, **לדעת הנרדעאי** לאחר שטען טענה אחת, אינו יכול לטעון שוב. **אולם מודה עולא** שאינו חוזר וטוען באופן שאמר בפירוש אין הקרקע של אבותי, אלא של אבותי, שאין לו זכות טענה נוספת. **וכן** באופן שלא תיקן טענתו בבית דין, **ורב** שיצאו מבית דין טען שוב, שאינו נאמן. כיון שיש לתלות שלימדהו קרוביו וידידיו מחוץ לבי"ד מה לטעון. **מאיך מודים הנרדעאי** שיכול לטעון שוב באופן שאמר, הקרקע של אבותי שלקחו מאבותיך. **וכן** באופן שבתחילה אמר מחוץ לבי"ד ושניה טענתו בבי"ד שנאמן, כיון שעשוי אדם לגלות את טענתו האמיתיות רק בבי"ד. **אמר אמיתור** אני מחכמי הנרדעא וסובר שטוען וחוזר וטוען קדעת עולא. **וכך** פסקו.

טענו המחזיק והמערער שהקרקע של אבותיהם, אחד הביא עדים על מוחזקות אבותיו, ושניה הביאו עדים על אכילת שנות חזקה. **אמר ר"נ**, עדות על אכילה כנגד עדות על אכילה, ונשאר רק עדות של חזקה אבות. **אמר רבא**, הרי יש כאן עדות מוכחשת ולא ניתן להוציא מהעדות על האכילה על עדות האבות, שהרי אותה כת שהעידה על האכילה היא העידה על מוחזקות האבות ונפסלה. **סבר ר"נ** שאמנם לגבי עדות אכילה היא נפסלה, אולם לא נפסלה לגבי עדות האבות.

רצו לתלות במחלוקת ר"ה ור"ח, ב' כיתות עדים שהכנישו זו את זו, **לדעת ר"ה** כל כת יכולה להעיד בנושא אחר ויקבלו אותה. **לדעת ר"ח** אין מקבלים אותם אף לעדות ממון אחרת כיון שנפסלו. רצו להעמיד **שר"נ סבר כ"ה** שנאמנים לכה"פ לגבי עדות אבות. ו**אילו סבר כ"ה** שאינם נאמנים שוב. **מבארת הגמ'**, שלדעת ר"ח לכה"ע לא יקבלו את עדות האבות. **אולם לדעת ר"ה**, ר"נ בדאי סבר כ"ה בפשיטות שנאמנים העדים על עדות האבות, ורבא סבר שאף ר"ה שהכשיר את העדים על רק עדות אחרת, ולא באותה עדות.

אמ"כ הביא ארבע עדות שהיא של אבותיו, **אמר ר"נ** לא חוששים לזילותא דבית דין, וכשם שהוצגו אותו מהקרקע, כך נעלה אותו לקרקע, ובסה"כ עדייות של שניהם שוות, ויהיה הדין כל דאלימ גבר.

שאל רבי או רבי זעירא מעדות להתיר אשה שמת בעלה, שנים אמרו מת ושנים אמרו לא מת, או שנים אמרו גרושה ושנים אמרו לא גרושה, לא תנשא מספק. אם נשאת לא תנשא. **לדעת רבי מנחם ברבי יוסי**, תצא אם נישאת לאחר שבאו עדים, אולם אם נישאת לפני שבאו עדים שלא אמר, לא תנשא. **מבואר** שחוששים לזילותא דבית דין, לאחר שקיבלו עדות שמת. **אמר ר"נ**, לא תנשא חשבתי לעשות לכדרי שלא חבשתי לבו"ד, **אולם לאחר** ששאלתם מחשנה כדעת רבי מנחם ברבי יוסי, לא הוציא אתו מקרקעו למרות שהביא שני עדים שהיתה של אבותיו, **מחמת** זילותא דבית דין.